

fieri debito tempore, *ib.* Potest, tam a definitiva, quam interlocutoria fieri, *ib.* Ea facta quid facere debeat iudex a quo, 112. Appellatio in processu criminali facta, quomodo introduci, et post eam quid fieri oporteat, tam a iudice, quam a reo, *ib.*

Appellatio stante impedimento, non censetur deserta, VII, 98. Contra iudicem datur non servato juris ordine in totura procedentem, 13. Appellationis fatalia etiam labuntur ex negligentia procuratoris, licet sine culpa domini, 61. Appellans fit actor, 36.

APPOSITIO manus pontificiæ quid, III, 546. et quid juris de ea in materia beneficiorum? Vide *Beneficiorum reservatio ex affectione.*

APPREHENSIO rerum vera, seu corporali, quæ, II, 349. Apprehensio ficta quæ, quibusque modis fiat, 350.

APPROBATUS semel ab ordinario regularis potest vel ex privilegio, vel saltem ex tacito consensu in quavis diocesi absolvere sæculares, si est in itinere et non in loco, ubi episcopus existit, VI, 610.

APUD, hæc dictio quandoque obtinet vim dictionis, II, 351.

AQUEDUCTUS, ut est servitus rustica, quid, III, 242.

ARBITER generatim, quid, II, 156. Et quomodo differat a compositore amicabili, 151. Arbitrator stricte quid, *ib.* Suscipit partes iudicis, *ib.* Arbitrator differat multipliciter ab arbitratore, et quomodo, *ib.* Arbitrator procedit juris ordine servato, non arbitrator, *ib.* Illius sententia dicitur *Arbitrium*, sive *Laudum*, hujus arbitramentum, 152. Arbitrorum duplex est genus, nempe arbitri juris seu necessarij, et arbitri voluntarij, seu compromissarii, qui, *ib.* Multiplex inter hos est differentia, *ib.* A sententia arbitrorum juris potest appellari, non item compromissariorum, et cur, *ib.* Illi habent quamdam jurisdictionem, *ib.* Isti duntaxat nationem, 158. Arbitri juris compelli possunt ad suscipiendum munus, non sic compromissarii, *ib.* Jurisdictio arbitrorum juris an sit ordinaria, vel delegata, *ib.* Arbitria sunt redacta ad formam iudiciorum, et quomodo, *ib.* Arbitrator an, et in quibus differat a iudice, *ib.* *Laudum* arbitri non infamat, bene tamen sententia iudicis, 154. Qui possint compromittere in arbitros, necne, *ib.* Arbitri qui possint, vel non possint esse, 155. Edictum de arbitris est prohibitorium, unde arbitri esse possunt, qui non reperiuntur prohibiti, *ib.* Arbitrator esse nequit furiosus, mutus, surdus, capillus, et minor viginti annis, nisi habeat potestatem iudicandi, *ib.* Quid de religioso, *ib.* Femina non potest esse arbitrator, *ib.* Exceptis certis casibus, *ib.* Bene tamen arbitratrix, *ib.* Laicus in causa spirituali an possit esse arbitrator, *ib.* Et quid de causis civilibus clericorum, *ib.* Differentia inter prorogationem jurisdictionis laici in clericum, et inter compromissum hujus in ipsum, 156. In iudicem potest compromitti, tanquam in arbitrum, *ib.* Solvitur instan-

tia, *ib.* Potest compromitti in unum, duos, vel plures arbitros, *ib.* Consultius tamen est, ut impari numero assumantur, *ib.* Et tunc statur sententiæ majoris partis concordantis, *ib.* Si ipsi omnes discordent in taxanda aliqua quantitate, obtinebit minima quantitas pronuntiata 157. An valeat compromissum taliter in duos arbitros factum, ut, si ipsi discordent, sibi tertium adjungant, *ib.* Arbitrator an possit vices suas alteri delegare, *ib.* Arbitrorum potestas, qualis, 158. Hæc tanta est, quanta ipsis a partibus attribuitur, *ib.* Coram arbitro compromissario non valet reconventio, *ib.* An saltem coram arbitro juris locum habeat reconventio, *ib.* Arbitrator per se ipsum debet dicere sententiam, *ib.* Et juxta formam in compromisso præscriptam, *ib.* Potest pronuntiare de iis, quæ sunt connexa cum causa principali, *ib.* Idque varie exemplificatur, 159. In arbitros potest compromitti de omnibus causis, quæ expresse non prohibentur, *ib.* Non vero de illis, quæ ob gravitatem exigunt majores iudices, *ib.* Prout fit in causa restitutionis in integrum, *ib.* In causa matrimoniali, *ib.* In causa liberali saltem stricte sumpta, *ib.* Et causa criminali, 160. Nequit etiam compromitti in arbitros de causis Papæ specialiter reservatis, *ib.* Nec de causis beneficialibus, *ib.* Neque in præjudicium exemptionis absque licentia Sedis apostolicæ, *ib.* Neque super causis liquidis, ac re iudicata, *ib.* Nisi expresse rei iudicatæ renuntiatum fuerit, *ib.* Compromissi in arbitros, et laudi per hos pronuntiat, qui sint effectus, *ib.* Contra injustum laudum arbitri, an et quale juris remedium competat, 63. Vide infra, *Compromissum in arbitros, et Laudum.*

Arbitrorum compromissum ac potestas quibus modis finiatur, 164. Ea finitur imprimis per pronuntiationem sententiæ, sive laudi, *ib.* Arbitrator non potest exequi suam sententiam, neque hanc immutare, si fuerit definitiva, secus si interlocutoria, *ib.* Et quid, si compromissum habeat plures articulos, et arbitrator super uno articulo pronuntiaverit, *ib.* Arbitrorum potestas finitur tum morte ipsorum, *ib.*; tum morte alterius compromittentium, *ib.* Pro lapsu termini in promisso expressi, nisi fuerit prolatus, *ib.* Compromissum finitur recusatione arbitri suspecti, *ib.* Sicut et interitu rei, de qua promittebatur, limitatur tamen hoc, 165. Aliis tribus modis expirat potestas arbitrorum, *ib.* Nempe acceptatione, *ib.* Iudicio et pacto, *ib.*

Arbitri duo, si contrarias dederunt sententias neutra harum valet, II, 527. Arbitri sententia non est proprie sententia, nec in materia restringibili venit nomine sententiæ, III, 266. Arbitrator non habet jurisdictionem, sed solam notionem, *ib.* Ex tribus arbitris statur sententiæ duorum concordantium, 302. Et quid si omnes tres discordent, v. g. in taxanda aliqua quantitate, *ib.* Si duo arbitri contrarias ferunt sententias, neutra tenet, 303. In arbitris statur majori parti, VII, 73.

ARBITRIUM solum debet iudex ex æquo et be23

moderari, II, 427. In arbitrariis prodest habere iudicem favorabilem, *ib.* Arbitrium iudicis debet esse regulatum, et quomodo, 523. Arbitrium iudicis in quibus locum habeat, V, 40.

Arbitrium iudici relictum semper debet esse regulatum, VI, 550.

ARBITRARIIS in pœnis iudex debet procedere secundum qualitatem delicti, VI, 550.

ARBOR CONSANGUINITATIS quid? et quomodo intelligenda, V, 463. Annotatio ad arborem, 464. Computandi et cognoscendi gradus in linea recta, *ib.*; pro linea transversali æquali, *ib.*; pro inæquali, *ib.* Practica declaratio arboris, et cognitio distantie personarum inter se, *ib.* Ulterior declaratio, 465. Annotatio de nominibus personarum in arbore positarum, *ib.* Quorundam error, *ib.* In computatione graduum attendi debet ad communem stipitem proximam, *ib.* Practica computatio graduum, arbore ad manum non existente, *ib.*

ARCHIDIACONUS quis, et unde sic dicatur, quodque olim ejus officium, I, 521. Ejus dignitas, quantum est, de jure communi, quæ, *ib.* Appellatur *Oculus episcopi*, *ib.* Antefertur archipresbytero, *ib.* Illius officium de jure communi quale, *ib.* Est vicarius natus et perpetuus episcopi, *ib.* Et quando differat a vicario generali episcopi, *ib.* Judicat causas minores ecclesiasticas, *ib.* Non tamen potest censuras ferre nec causas arduas expedire sine episcopo, *ib.* Nec dare litteras dimissorias, neque dispensare, neque visitare monasteria, 522. Neque cognoscere causas concubinitus clericorum, *ib.* Neque causas matrimoniales, et criminales, *ib.* Alicubi tamen ex speciali commissione et episcoporum archidiaconi de causis matrimonialibus in prima instantia judicant, *ib.* Archidiaconi est, curam gerere super clero, *ib.* Visitare ecclesias, seu parochias, et qua ratione, *ib.* Ad illum pertinet examinare, ac episcopo sistere ordinandos, 523. Item examinare beneficiandos, eosque, et abbates instituere, etc., *ib.* Item ministrare episcopo, et in quibus, *ib.* Quoad præmissa sunt attendendæ consuetudines, et statuta particularia singularum ecclesiarum, *ib.* Antiqua inter archidiaconum et archipresbyterum distinctio, quæ, *ib.*

ARCHIEPISCOPUS exercet jurisdictionem in episcopum suffraganeum, non autem in subditos ejus, I, 425. Potestas episcopi propter ejus negligentiam an universaliter devolvatur ad archiepiscopum, *ib.* Probabilius est eam non devolvi, nisi in casibus a jure expressis, *ib.* Enumerantur casus illi, in quibus jure sic disponente, per archiepiscopum suppletur negligentia episcopi, 426. Archiepiscopus non supplet impotentiam episcopi, 429. An differat a metropolitano, 439. Unde sic dicatur, II, 6. Appellatur alio nomine *Metropolitano*, et cur, *ib.* Episcopi metropolitano subiecti dicuntur suffraganei ipsius, et cur, *ib.* Potest dari episcopus, qui non sit proprie metropolitano, *ib.* Archiepiscopus habet jurisdictionem in suf-

fraganeos suos, potestque ipsis præcipere, etc., *ib.* An in eosdem proferre censuram, spectato jure antiquo, *ib.* De facto quoad causas criminales episcoporum est observandum decretum concilii Tridentini, *ib.* Archiepiscopus an de facto cognoscat de causis civilibus suffraganei, per proprium subditum coram conventi, *ib.* Et quid, si suffraganeus proprium subditum coram ipso convenire velit, *ib.* Archiepiscopus non habet jurisdictionem in subditos sui suffraganei præter casus in jure expressos, *ib.* Est iudex ordinarius totius provinciæ et quomodo, *ib.* Enumerantur octodecim casus in quibus archiepiscopus habet exercitium jurisdictionis in subditos sui suffraganei, 8. I. Quando causa ad eum per appellationem defertur, *ib.* II. Quando visitat provinciam, *ib.* Etsi tunc nequeat in eos exercere jurisdictionem fori contentiosi, nisi in duobus casibus et quibus, *ib.* Quando possit visitare provinciam, *ib.* III. Ad supplendam negligentiam suffraganei, *ib.* IV. Propter officium varium, seu discrepantiam in divinis officiis, et quomodo, *ib.* V. Ratione fori et in quo sensu, 9. VI. In causa criminali ubi episcopus crimen ecclesiasticum imposuit clerico, vel laico subdito, *ib.* VII. Quando subditus suffraganei peccat in diocesi archiepiscopi, *ib.* VIII. Si subditus suffraganei non vult ejus mandatis parere, postquam ab Archiepiscopo fuit absolutus ab excommunicatione, *ib.* IX. Ratione rei site in diocesi archiepiscopi, *ib.* X. Quando suffraganeus remittit causam ad metropolitano per relationem, seu consultationem, *ib.* XI. Si canonici tumidi cessant a divinis in ecclesia cathedrali, *ib.* XII. Quando notorium est, sententiam episcopi esse injustam, et metropolitano aditur pro ejus emendatione, *ib.* XIII. Archiepiscopus concedit indulgentias per totam provinciam, *ib.* XIV. Ecclesia suffraganei vacante, custodit archiepiscopus bona ejus in defectum canonicorum, 10. XV. Si habet speciale privilegium Papæ, *ib.* XVI. Aut per legitimam consuetudinem obtinuit ampliorem jurisdictionem in subditos suffraganei, *ib.* XVII. Quando episcopus facit permutationem cum capitulo suo, *ib.* XVIII. Et quando suffraganeus, qui recusatur ut suspectus remittit causam ad metropolitano, *ib.* Archiepiscopi an possint facere novas constitutiones totam provinciam obligantes, I, 118. Non possunt quidquam statuere contra sacros canones, etiam cum concilio provinciali, 119. Archiepiscopus ante receptum pallium, quæ possit exercere necne, 303. Pallio utitur solum in ecclesiis suæ provinciæ, non extra, 394. Solvitur instantia, *ib.* An possit uti pallio in processibus, aut synodo, *ib.* Vel in ecclesiis exemptis suæ provinciæ, *ib.* Quibus diebus possit uti pallio, *ib.* Potest tam in sua, quam in aliena diocesi celebrare sine pallio et sandaliis, *ib.* An possit alteri suum pallium commutare, *ib.* Translatus debet obtinere novum pallium, 395. Sepelitur tunc cum utroque pallio, *ibid.*

ARCHIPRESBYTER unde sic dicatur, I, 235. Quis, *ib.* Vocatur alio nomine *Decanus*, *ib.* Et subest archidiacono, 524 et 521. Duplex est, videlicet urbanus et ruralis, quis, 524. Urbani officium explicatur, *ib.* Antiqua inter archipresbyterum et archidiaconum distinctio, quæ, *ib.* Circa officium archipresbyteri urbani, seu decani cathedralis, oportet attendere particulares constitutiones, et consuetudines singularum ecclesiarum, *ib.* Archipresbyteri, seu decani ruralis officium, quale, *ib.* Nequit is majora negotia, et quæ indigent strepitu iudicii expedire, 525.

ARCHIVIUM publicum, unde vim probandi habeat, III, 98. Ad constituendum publicum archivium tria requiruntur, 99. An et quando scripturæ in publico archivio repertæ, plene probent, 97. Probant plene concurrentibus certis conditionibus et quibus, *ib.* et 98. Secus dicendum de archivio privato, *ib.* Scripturæ privatæ repertæ in publico archivio, an fidem faciant duntaxat intra territorium domini sui, vel etiam extra illud, 98. Sententia affirmativa suadet, videturque probabilior, *ib.* et 99. Archiviis monasteriorum, civitatum, et personarum illustrium, etc. atque libris et scripturis inde depromptis, ex titulo archivi nulla auctoritas competit, 99. Præsertim, quando allegantur ad probanda propria jura, *ib.* et 100. Contraria quorundam sententia refertur atque explicatur, 100. Dantur nihilominus certi casus, in quibus libri ex archiviis monasteriorum, civitatum, etc., extracti plene vel quasi plene probant, et qui, *ib.* Ratione publici archivi auctorizantur scripturæ originaliter privatæ, 103.

ARCTATI ratione beneficii accepti et recipiendi, qui, I, 457 et 458.

ARENARII, et mimi, qui, IV, 489.

ARGENTI appellatione, etiam argentum fabricatum comprehenditur; non autem marmor effigiatum nomine marmoris, et cur, I, 187. Argenti, vel auri nomine non venit pecunia, vel nummi, VII, 173.

ARGUMENTUM a superfluitate verborum vitanda est fortissimum, I, 27; a sensu contrario validum, 187. Dummodo exinde non sequatur absurdum, *ib.* Nec iurium correctio, 188. Simulque argumentum desumatur ex causativis dispositionis, *ib.* Argumentum stricte, et large acceptum, quid, II, 514.

ARITHMETICA æqualitas in iustitia commutativa, VII, 41.

ARMA portare non possunt clerici, III, 390.

ARREPTITII remouentur a ministerio altaris, VII, 165.

ARRHA quid? et quid juris de ea, IV, 184. Arrha quid? et quomodo differat a pœna, V, 348. Licite apponitur sponsalibus, *ib.*; et quidem in quavis quantitate et specie, *ib.* Injuste resiliens perdit arrham, nubens vero illam iterum acquirit, *ib.* Nisi aliud habeat consuetudo, *ib.* Accipiens arrham in duplo restituere debet, si injuste resiliit, *ib.*; nisi sit ætate minor, 349. Possunt con-

venire partes, ut in quadruplo restituatur, *ib.* Utraque pars dare et accipere post arrham, *ib.* Ex juxta causa resiliens non in duplo, sed in simplo restituere tenetur arrham, *ib.* Imò nec in simplo si pars altera culpabiliter ponat causam, quod matrimonium non sequatur, *ib.* Arrha esse non præsumitur, nisi exprimatur, 348.

ARROGATIO quid, V, 458.

ARTICULI Symboli apotolorum, quot, I, 69. Qui a singulis apostolis fuerint positi, 68. *Articuli fidei* nomine quid intelligatur, 69. Articulus fidei sumitur tripliciter, *ib.* Articuli fidei an successu temporis creverint, 71. An novum articulum fidei facere possit Ecclesia? Vel Papa, *ib.*

ARTICULUS quid, I, 507. Articuli multipliciter differunt a positionibus, 508. In praxi tamen plerumque inter se confunduntur, *ib.* Articuli alii de necessitate concludunt, alii præsumptivè et talium probatio est admittenda, 519. Articuli defensionales quando, et quomodo possint, ac debeant ab advocatione, vel reo fieri, VI, 95. Et super ipsis examinari testes, 96.

ASSASSINII crimen committentes clerici ipso jure amittunt privilegium fori, II, 247. Assassinii crimen, et assassini quid, V, 246. Quando nam privet asylo, *ib.* Assassinii, homicidii pœnæ speciales, VI, 351.

ASSESSORES nullam habent jurisdictionem, II, 177. Assessores in causis spiritualibus, possunt esse laici, *ib.* Assessores in processu criminali regularium quando exhibere expediat, vel necesse sit, VI, 62. Assessoris imprudentia non nocet magistratui, sed sibi.

ASYLI jus competit ecclesiis jure humano, II, 243. Asyli jus, seu immunitas. Vide *Jus asyli*.

ATTENTATORUM nomine quid intelligatur? præsertim appellatione pendente, II, 345. Attentatum potest accipi et pro facto et pro jure, *ib.* Ubi nihil innovatur, non dicitur attentatum, *ib.* Attentare non dicitur qui facit actum continuativum, *ib.* Attentata lite, vel appellatione pendente, an differant, *ib.* Attentatum dici nequit, quod fit lege permittente, idque exemplificatur, *ib.* Attentata pendente appellatione a sententia diffinitiva, sunt ipso jure nulla, *ib.* Dummodo pars adversa debite petat revocationem ipsorum, *ib.* Ad revocationem attentatorum duplici via conceditur, *ib.* Nempe via ordinaria, *ib.* Et via extraordinaria, seu per remedium attentati, *ib.* Appellans potest simul prosequi causam appellationis attentatorum; ac etiam potest prosequi solam causam attentatorum, *ib.* Petens revocari attentata, quæ teneatur probare, 345. Attentata pendente appellatione a diffinitiva revocantur ante omnia per remedium attentati, *ib.* Secus, quando ad eorum revocationem, proceditur per viam ordinariam, *ib.* Et loquendo de attentatis post appellationem ab interlocutoria, vel gravamine, *ib.* Attentata pendente appellatione, per quem iudicem sint revocanda, 346. Refertur decretum sacræ congregationis circa hoc, *ib.*

ATTESTATIONUM publicatio, quid et quomodo fiat, II, 538. Post eam regulariter non licet alios testes producere, *ib.* Saltem super eisdem articulis, vel directe contrariis, alias secus, *ib.* Possunt tamen post publicationem attestatorum nova instrumenta produci, *ib.* Dantur complures casus, in quibus post publicationem attestatorum etiam possunt super iisdem articulis testes produci, 539. Enumerantur duodecim tales casus, *ib.* Attestationes et testes, quid, 546. Timor subornationis testium magis urget post publicationem attestatorum, quam antea, III, 54. Attestationum publicatio non est de substantia processus iudiciarii, bene tamen de ejus justitia, 64. Idque probatur, 65. Attestationes receptæ in uno iudicio, sed non publicatæ, fidem non faciunt in alio, etiam inter easdem personas, *ib.* Fallit istud in certis casibus; et quibus, 66. Tenetur pars adversa vel ratam habere priorem receptionem testium, vel pati, ut denuo testes examinentur, *ib.*

Attestatio de paupertate oratorum pro dispensatione in forma pauperum est necessaria, et quale, V, 621. Formula hujus attestacionis, 622.

AVARITIE non debent esse dediti clerici, III 376.

AUGUSTINIANORUM regula quando inceperit? et qui sub ea militent, V, 9.

AVOCATIO causæ quid? et qualiter per eam inducatur competentia fori, II, 223. Differt ab ea per quam iudex avocatur subditum suum coram alio incompetenter litigantem, *ib.* Post avocationem causæ processus per inferiorem iudicem factus, ipso jure est nullus, *ib.* Avocatio causæ magis inficit jurisdictionem inferioris iudicis, quam appellatio, et cur, *ib.* Quid si episcopus avocet causam coram suo vicario generali agitatam, *ib.*

AUT, quando sumatur pro particula disjunctiva, vel copulativa, VII, 160.

AUTHENTICORUM liber, seu novellæ constitutiones postremo loco per Justinianum sunt editæ, earumque præstantia, I, 38. A quo nonnullæ authenticæ constitutiones codici hodie usitato fuerint insertæ, *ib.* Et sic insertæ an probent, *ib.*

AUCTORIS protestatio scripta suo iudicio S. M. Ecclesiæ submittentis, utiliter libris apponitur, I, 100. Auctorum scribentium de vita et miraculis nondum beatificatorum alia protestatio, *ib.* Hujusque utilitas, 101. Auctore damnato, hujus quoque libri censentur damnati, *ib.* Auctorum damnatorum scripta qua ratione citari possint, *ib.* Eorum libri recte jubentur comburi, 102. Damnato libro, non idcirco censetur damnatus auctor, *ib.*

B

BACCALAUREUS quid, VI, 220.

BACULO cur Papa non utatur, I, 488. Historia memorabilis de sancto Martiale, ac ejus collega a mortuis resuscitato per tactum baculi sancti Patris apostoli, *ib.* Mystica significatio baculi pastoralis, quo utuntur episcopi, *ib.*

BALDACHINI usum tenentur regulares exempti etiam concedere episcopo in suis ecclesiis, II, 26.

BALLISTARII, et sagittarii qui, VI, 392. Et qualiter illorum exercitium prohibetur, *ib.*

BANCUS JURIS quid, VI, 104.

BANNISATUM an et quando liceat occidere, VI, 352.

BAPTISMI sacramentum declaratur, et varii errores hæreticorum circa hoc, I, 83. Qui rejiciuntur, *ib.* Errores circa materiam et formam baptismi, *ib.* Circa causam efficientem principalem, et secundariam sacramenti baptismi, 86. Sancti Cypriani, et concilii Carthaginensis opinio circa valorem baptismi a non baptisato et hæretico collati, *ib.* Errores circa causam finalem sacramenti baptismi, 87. Perniciosa hæresis negantium, parvulos esse baptisandos, eaque multoties condemnata, *ib.* Baptismi sacramentum cur sit irreiterabile et pœnitentiæ sacramentum iterabile, 88. Baptisma esse unicum definitur in con-

cilio generali Viennensi, 104. Per illud confertur gratia informans, seu sanctificans, *ib.* Sine baptismo sacramentum Ordinis non recipitur, 446. Baptismus est janua omnium sacramentorum, V, 183. Sacramenta a non baptisato sacerdote collata, quæ valeant, quæ non, *ib.*

Baptismus an, et quando, ac inter quos inducat cognationem spiritualem. Vide *Cognatio spiritualis*.

Baptisma reiterantes, seu anabaptistæ qui, et quibus pœnis subjacent, VI, 331. De jure civili subjacent ultimo supplicio, *ib.* Sunt irregulares, *ib.* Quas pœnas non incurrit qui sub conditione, vel ignoranter rebaptisat, 332. Baptisari an, et in quibus casibus valeant infidelium liberi, inscii, et invitis parentibus, 232. Baptismus invalide collatus iterari debet.

BASILIANORUM religio quando inceperit, et qui sub ea militent, V, 8.

BASILICA quid, V, 197.

BEATIFICARE, et beatificatio quid, V, 184. Quomodo differat a canonizare, 185. Solus Papa potest beatificare, *ib.* Non tractatur de beatificatione ante quadraginta annos post mortem servi Dei, 186. Neque inchoatur ante instantiam principum, *ib.* Episcopi tamen possunt et solent